

ÚJABB ÖSLÉNYTANI ADALÉKOK HAZÁNK KÜLÖNFÉLE TÁJAIRÓL.

Írta TÉGLÁS GÁBOR.

Régiség tanulmányaim közben a palaeontológiai leletekre is kiterjesztem figyelmemet. Minthogy az általam észlelt leletek többnyire félreeső helyeken, a szakemberek által kevésbé ismert és alig látogatott gyűjteményekben őriztetnek, jegyzőkönyveim revideálása közben ismét egy ilyen félig-meddig rejtett sorozatra bukkantva, újból kedveskedhetem e folyóirat szerkesztőségének. Észleleteim anyagát a gyűjtemények sorrendjében a Földtani Közöny 1911 XLI. kötete 650—652. lapon bemutatott első közleményem folytatásául imígyen csoportosítva adom:

I. TÉGLÁS ISTVÁN nyugalmazott tanfelügyelő tordai múzeumában.

TÉGLÁS ISTVÁN az 1894. évben kerülvén Torda megye tanfelügyelőségére, hivataloskodása alatt a megye mindennemű nevezetességére épűgy kiterjesztette figyelmet, mint tevű az ideig Nagy- és Kiskükűllű megyékben. Így nem csupán régiség tára és ethnografiai gyűjteménye érdemi meg a látogatást, aminthogy azt Izabella főhercegnű is felkereste volt 1910 tavaszán, de palaeontológiai megfigyelni való is akad nála bőviben. A lefolyt nyári látogatásunk folyamán a következőket jegyeztük hamarosan össze ebbűl a gazdag magánmúzeumbűl:

1. Koppánd, Torda mellett. A gipszbányában robbantás közben 1911 folyamán egy fiatal *Elephas primigenius* beágyazott vázmaradványát zűzták szűt. Az állkapcsok töredékei az agyaréval, számos bordával már csak TÉGLÁS ISTVÁN gondos keresése folytán kerültek ki a romhalmazbűl. 2. Tordahasadék. *Cervus elaphus* koponyarészlet aganccsal. Négy darab rózsatóvel megmaradt részlet. 3. Lunkaújfalu (torozkűlű járás), a Zsidovin nevű hegy lábától *Cervus elaphus* L. agancsrészletei. 4. Ugyancsak Lunkaújfalu határábűl, az ú. n. bedellűi csontbarlangbűl, melyet THOROCZKAY SÁNDOR Klára nevű lányárűl 1882-ben Klára-barlangnak neveztem volt el, *Ursus spelaeus* BLM. bordái és zápfoga. 5. Felvincz (Tordaaranyos megye), *Elephas primigenius* combfejtűredék és aprűbű végtagi részletek a várostűl DNy-ra esű Likat nevű helyrűl. 6. Tordaorményes (felvinczi járás), zápfog. 7. Marosdűcese (u. o.), lábszártűredékek. 8. Szohodol (Alsűfűhűr megye, verespataki

járás). Lucia-barlang, Topánfalva mellett, egy jól kifejlett *Ursus spelaeus* B. koponyája, számos végtagrészlet, bordatöredék. Ezeket TÉGLÁS ISTVÁN dr. Szilárdy Zoltán ásatásai előtt maga ásatta ki egy iskolalátogatás alkalmával. 9. Küküllővár (Kisküküllő megye), *Elephas primigenius* végtagrészletek. 10. Segesvár (Nagyküküllő megye), *Cervus elaphus* agancstöredékei. Egy öt ággal, másikon kettő látható. 11. Dombos (Wolldorf), Nagy-küküllő megye, *Elephas primigenius* zápfog. 12. Hévíz (Nagyküküllő vármegye, köhalmi járás), *Cervus alces* agancsrészlet. 13. Halmágy (Nagyküküllő megye, köhalmi járás), *Cervus elaphus* agancsa az Oltból, három darab rózsátóval és három ággal.

II. BORBÉLY SÁMUEL nyug. áll. tan. képző-intézeti igazgató házi gyűjteménye Székelykeresztúron.

BORBÉLY SÁMUEL nyug. áll. képző-intézeti igazgató fiatal korának pár esztendejét néhai TORMA KÁROLY jeles régészünk s akkor Belsőszolnok vármegye főispánja házában nevelői minőségben tölthetvén, a kiváló gyűjtő hatása alatt maga is érdeklődéssel karolt fel minden útjába eső leletet. Így Dácia néhány számottevő katona-bélyege, lámpajegye mellett 1894 júliusi látogatásom idején pár őslénytani leletről is jegyzetet veheték nála.

1. Szászörmenyes (Kisküküllő megye, erzsébetvárosi járás), *Elephas primigenius* L. zápfoga. 2. Hosszúpatak (ugyanazon járás), fiatal mamuth borjú zápfoga. 3. Véczeke (Údvarhely vármegye, székelykeresztúri járás), jól kifejlett példány hatalmas zápfoga. 4. Etéd (Údvarhely vármegye, keresztúri járás), *Bos primigenius* koponyája egyik szarvával, a *Firtos* hegy alól eredő patak árkából.

III. Aszódi ág. ev. Petőfi-gimnázium gyűjteményéből.

Az 1906. év folyamán PETŐFI SÁNDOR iskoláját meglátogatva, a gimnázium szertárában az *Elephas primigenius* több zápfogát láttam. Ezek a Galga diluviális csontjaiból kerülnek ki.

IV. Jászberény városi múzeum.

1. *Rhinoceros Merkii* koponyarészletei, melyeket 1878-ban szállítottak be. Az 1901. szerzeményben két állkapocs, lábszár és zápfogak. 2. *Elephas primigenius* hét zápfog. 3. *Jászapatiból* három combcsonttöredék. Ezek egyikét a község házában kifüggesztve, óriások csontjaként mutogatták. Agyarrészletek.

V. MILCH ÁRMIN fűrészgyáros házi gyűjteménye Újkomárom.

MILCH ÁRMIN fűrészgyáros Újkomáromban elismert régiséggyűjtő, kinél a Brigetióból (Ószőny) kikerült tömérdek régiség mellett *Bos priscus* koponyarészletet jegyezheték fel 1910 október 6-án Simonytornyáról (Tolna megye).

VI. Veresegyháza (Alsófejérvármegye) balázsfalvi
járásában.

Az 1890. évi március 24-én az alsófejérmegyei Szekas-völgyet (melyet a középkor forgalma is követelt HONTENUS Erdély térképéről láthatólag, Nagyenyed—Szeben közt) régiség szempontjából vizsgálva, DOBOLYI JÓZSEF birtokosnál több ősszállat-csontot láttam. Egy *Cervus elaphus* kilencágú agancsa több más töredékkel a Grun-kert Laczko nevű határrészén került elő a Szekas partomlása nyomában.

Több *Equus primigenius* zápfog került ugyaninnen a nagyenyedi Bethlen-kollégium gyűjteményébe, szállította néhány lelkes és főleg az erdélyi harmadkori medence palaeontologiai anyagának összegyűjtésében nagy érdemekkel bíró HEREFY KÁROLY tanárunk.

Kelt Budapesten. 1912 március havában.

ADATOK A HÓD (CASTOR FIBER L.) HAZAI ELTERJEDÉSÉHEZ.

Közli Orosz ENDRE.

— A X. táblával. —

A hód hajdanában nemcsak Magyarországon, hanem általában az egész európai kontinensen is a legszélesebb körben elterjedt állatok közé tartozott. Azonban egyrészt az emberek lelketlen kapzsisága, másrészt lárbbár vadászszennvedélyeik kielégítése folytán — miként a bölények, azonképen a hódok is — a végenyészet szomorú sorsára jutottak. Míg az Európa északi részében s a Rhóne és Elbe folyók mellékén élő néhány hódcsaládnak napjai meg vannak számlálva, addig Magyarországon már teljesen ki is pusztultak. Hazánkból SAJÓ KÁROLY szerint¹ az 50-es évek végén és a 60-as években tűntek el végképen. Egykori elterjedésüket és gyakoriságukat a föld rétegeibe zárt fosszilis csontmaradványok, a recens példányok elejtésére vonatkozó vadászati feljegyzések és a nagyszámmal előforduló helynevek mutatják és teszik kétségtelenné.

Magyarországon a hód HALAVÁTS GYULÁNAK «A magyarországi fosszilis hódmaradványokról» írt tanulmánya² szerint az alsó-pliocén (pontusi emelet) óta élt. Pontusi korúak: a köpeczi, az ajnácskői és besenyői maradványok; levantei korból valók: a novskvai és szegediek, végül diluviálisak a gánócei és a kolozsvári³ hódleletek.

¹ Kihaló állatfajok. L. A Természet: I-ső évfoly. X. sz. 5-ik lapon.

² Természetrajzi Füzetek. 1891. (XIV-ik köt.) pag. 88.

³ L. dr. LŐRENTHEY IMRE: A kolozsvári szenttelep. Földtani Közlöny. 1895. évfolyam. 112—116 l.